

Беларускаму гістарычнаму часопісу – 15 гадоў

Часопіс, якім можа ганарыцца Беларусь

На першы погляд можа паказацца любому чытачу, што загаловак занадта гучны. Ці так гэта на самай справе? Калі ўзяць у рукі амаль кожны нумар “Беларускага гістарычнага часопіса” 2000-2008 гадоў і пагартыць яго, дык складваецца менавіта такое ўражанне. Часопіс мае параўнальна кароткую, але ўжо прыкметную гісторыю.

Заснованы часопіс на хвалі беларускага нацыянальнага Адраджэння канца XX ст. па ініцыятыве беларускіх гісторыкаў ВНУ. Ідэю падтрымалі камісія навуцы, адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны Вярхоўнага Савета (старшыня камісіі Ніл Гілевіч і яго намеснік Алег Трусаў) і Міністэрства адукацыі і Рэспублікі Беларусь. Яго заснавальнікамі сталі Міністэрства адукацыі, Інстытут гісторыі Акадэміі навук Беларусі, БДУ, таварыства “Веды. Укастрычніку 1992 г. была створана рэдакцыя.

Першы нумар гэтага выдання выйшаў у свет у сакавіку 1993 г. тады адзначалася ў нашай краіне 75-я гадавіна Беларускай Народнай Рэспублікі, а таму ў часопісе былі змешчаны матэрыялы, прысвечаныя гэтай слаўнай даце: “Усебеларскі з’езд 1917 года: сведчанне сучасніка”, “Устаўныя граматы да народаў Беларусі”, “Устаўныя граматы Рады Беларускай Народнай Рэспублікі”.

“Беларускі Гістарычны часопіс” (у школе настаўнікі яго называюць каротка “БГЧ”) адразу набыў афіцыйны статус навуковага, навукова-метадычнага ілюстраванага выдання. Спачатку выходзіў адзін раз у квартал, з 2000 г. – 6 разоў на год, з чэрвеня 2003 г. выходзіць штомесяц. Друкуе матэрыялы па гісторыі Беларусі і ўсеагульнай гісторыі, разлічаныя ў першую чаргу на настаўнікаў і студэнтаў.

“БГЧ”, які наша краіна, перажываў значныя цяжкасці ў 1995-1996 гадах, калі выдаваўся малым фарматам. Яго выдавалі выдавецтвы “Польмя”, потым “Дом прэсы” і з 2002 г. выдае “Адукацыя і выхаванне”. Кошт часопіса дарагі – каля 7 тысяч рублёў у шапіку і па падпісцы. Аднак і гэта высокая цана не пакрывае выдаткі на яго выданне. Дапамагае Міністэрства інфармацыі, якое дае дзяржаўную датацыю. Можна на гэтай прычыне сёлета галоўны рэдактар Васіль Кушнер адмовіўся друкаваць даведку “Кіраўнікі БНР”. Складальніку даведкі ён вярнуў яе без усялякіх тлумачэнняў. Можна ён меў сваю рацыю.

“Беларускі гістарычны часопіс” выйшаў на такія высокія навуковыя і мастацкія узроўні, што яго нясорамна паказаць на любой кніжнай выставе, у любой краіне, у любой сталіцы свету. Можна ўпэўнена сцвярджаць, што ў іншых краінах СНД аналагічнага выдання такой высокай якасці няма.

Рэдакцыя выдала ўжо 103 нумары часопіса. У кожным нумары пад рубрыкай “Методыка. Вопыт.” друкуюцца метадычныя распрацоўкі ўрокаў па гісторыі і выхаваўчых гадзін у школе. Назву некаторых метадычных матэрыялаў: “Фарміраванне беларускай нацыі” Н. Глюкевіч (2007, № 5), “Я – грамадзянін Рэспублікі Беларусь” В. Грудз 2006, № 6) “Народны лад беларусаў (факультатывы курсы)” С. Барыса (2004, № 8), “Беларускі нацыянальны рух (1917-1920 гг.)” М. Кобрына (2003, № 9), “Алімпійскі гульні і Беларусь” Д. Кургановіч (2006, № 4), “Беларусь маладая” Д. Кургановіч (2003, № 9), “Турнір келівак “Мая Беларусь” В. Судніка (2003, № 5), “Мы Беларусы” С. Барыса, Б. Мухі (2007, № 8), “Каханне ў гісторыі” Д. Кургановіч (2008, № 2), “Беларусы вывучаюць Зямлю” (выхаваўчая гадзіна) С. Барыса (2007, № 12).

У сувязі з 15-мі ўгодкамі “Беларускага гістарычнага часопіса” прапануем увазе чытачоў штодзёнага “Наша слова” ўрывац з выхаваўчай гадзіны “Беларусы вывучаюць Зямлю”. Тым больш, што падрыхтаваў яго наш сталы аўтар Сымон Барыс.

Беларусы даследуюць Зямлю

Географы і падарожнікі з Беларусі прыклалі шмат намаганняў для вывучэння Зямлі, зрабілі нямала географічных адкрыццяў. Іван Казырэўскі і Іван Еўраінаў — першыя даследчыкі Курыльскіх астравоў, Зміцер Паўлуцкі — адкрывальнік Аляскі і даследчык Чукоткі, Васіль Пранчышчаў даследаваў паўвостраў Таймыр, а Тамаш Аўгусціновіч — востраў Сахалін, Іван Чэрскі і Бенядзікт Дыбоўскі вывучалі возера Байкал, Ігнат Дамейка і Канстанцін Ельскі — славуць даследчыкі Паўднёвай Амерыкі, Мікалай Пржавальскі і Пётр Казлоў — вядомыя падарожнікі і даследчыкі Цэнтральнай Азіі, Андрэй і Барыс Вількіцкія шмат зрабілі для вывучэння Паўночнага Ледавітага акіяна. Наш зямляк Міхась Урончанка быў адным з заснавальнікаў Імператарскага Рускага географічнага таварыства.

Нямногім нашым землякам, якія сталі вядомымі прыродазнаўцамі, удалася падарожнічаць па сваёй волі. Лёс многіх з іх быў незаздорны: палон, сылка, эміграцыя. Што ж падтрымлівала іх фізічныя сілы ў далечыні ад родных краёў? Прага да ведаў, цвёрдасць духу, мужнасць, працавітасць і аптымізм давалі ім сілы і паратунак выжыць у чужых краях.

Кожнае іх вандраванне ў далёкія краіны было ўзасоблена ў артыкулах, дзённіках і кнігах, якія сталі здабыткам для сусветнай навукі.

Прозвішчы некаторых славурых беларускіх землепраходцаў увекавечаны на сусветнай географічнай карце, пра іх ведаюць у многіх краінах свету. На жаль, некаторыя з іх забыты на сваёй Радзіме. Для асэнсавання ўласнай годнасці і нацыянальнай свядомасці нам важна памятаць, што наша Айчына дала свету не толькі Францішка Скарыну, славурых пісьменнікаў Фёдара Дастаеўскага, Аляксандра Грына ды Адама Міцкевіча, вядомых мастакоў Івана Левітана і Марка Шагала, але і вядомых зем-

лепраходцаў—Мікалая Пржавальскага, Барыса Вількіцкага, Ота Шміта ды іншых.

У пачатку XXI стагоддзя беларусы, прадаўжаюць даследаваць Зямлю. Работа вядзецца ў двух кірунках: навуковым і спартыўным. Навуковымі даследаваннямі займаюцца сябры Беларускага географічнага таварыства, якое было створана 19 сакавіка 1954 г. (у той час як філіял Геаграфічнага таварыства СССР). Важны ўклад у даследаванні ўносяць спартсмены-альпіністы, якія аб’яднаны ў арганізацыю “Беларуская федэрацыя альпінізму і скалалазаня”. У апошнія 15 гадоў беларускія альпіністы ўзыходзілі на многія горныя вяршыні. Яны ўжо пакарылі 5 з 14 “васьмітысячнікаў” Зямлі.

Далёка ад Беларусі зямныя полюсы, але ёсць у нас свае палярнікі. Для іх у 1999 г. на Менскім падшыпніковым заводзе наладжана доследная вытворчасць уседарожнікаў на пнеўматычных шынах нізкага ціску.

Першая група беларускіх палярнікаў — Аляксандр Барысевіч, Віталь Мазуркевіч, Андрэй Рэмін, Юры Судак на чале з Уладзімірам Драбо — на уседарожніку дабралася 7 студзеня 2000 г. да Паўднёвага полюса і ўстанавіла там Дзяржаўны сцяг Рэспублікі Беларусь. Тады ж беларускія і расійскія даследчыкі на Паўднёвым полюсе ўстанавілі праваслаўны крыж, абраз Мікалая Угодніка і запалілі сімвалічны агонь Міру.

Другая група беларускіх палярнікаў на чале з Уладзімірам Драбо ў сакавіку 2001 г. за месяц прайшла на уседарожніках па маршруце Берынга, ад вусця ракі Об да пасёлка Уэллен (на 180° усходняй даўгаты).

Геолагаў вабіць пошук новых радовішчаў карысных выкапняў, а альпіністаў, турыстаў і падарожнікаў клічуць няходжаная сцежка і новыя адкрыцці.

Беларускія прозвішчы на сусветнай карце

Даследчык	Назвы на карце
Бялыніцкі-Біруля Аляксей Андрэевіч (1864—1937)	Заліў Бялыніцкага-Бірулі і гара Бялыніцкага-Бірулі на беразе паўвострава Таймыр.
Валасовіч Канстанцін Адамавіч (1869—1919)	Мыс Валасовіча на востраве Бальшавік у архіпелагу Паўночная Зямля.
Вількіцкі Барыс Андрэевіч (1885—1961)	Праліў Барыса Вількіцкага паміж Паўночнай Зямлэй і паўвостравам Таймыр. Востраў Вількіцкага ў Карскім моры.
Гастэла Мікалай Францавіч (1907—1941)	Гастэла — гарадскі пасёлак на Сахаліне.
Гашкевіч Іосіф Антонавіч (1814—1872)	Заліў Гашкевіча ў Паўночнай Карэі (па-карэйску Чосанман).
Дамейка Ігнат Іпалітавіч (1802—1889)	Дамейка — горад у Аўраканіі (Чылі). Пуэрта-дэ-Дамейка — рабочы пасёлак каля порта Айтара (Чылі). Хрыбет Кардыльера-Дамейкі ў Андах.
Казырэўскі Іван Пятровіч (1680—1734)	Казырэўскі — пасёлак на Камчатцы.
Казлоў Пётр Кузьміч (1863—1935)	Хрыбет Казлова на Алтаі.
Каржанеўскі Мікалай Леапольдавіч (1879—1958)	Вяршыня Каржанеўскага Заалайскага хрыбта. Ледавікі Каржанеўскага ў гарах Цянь-Шань і Памір.
Касцюшка Андрэй Тадэвуш Банавентура (1746—1817)	Касцюшка — горад у штаце Місісіпі (ЗША). Касцюшка — акруга ў штаце Індыяна (ЗША). Гара Касцюшкі — самая высокая ў Аўстраліі
Пранчышчаў Васіль Васільевіч (1702—1736)	Ўзбярэжжа Васіля Пранчышчава паўвострава Таймыр і краж Пранчышчава каля вусця ракі Алянёк.
Пржавальскі Мікалай Міхайлавіч (1839—1888)	Хрыбет Пржавальскага ў гарах Куньлунь, горад Пржавальск (каля возера Ісык-Куль).
Шміт Ота Юльевіч (1891—1956)	Востраў Шміта ў Карскім моры. Паўвостраў Шміта на востраве Новая Зямля. Мыс Шміта на ўзбярэжжы Чукоцкага мора. Падледная раўніна Шміта ў Антарктыдзе. Кратэры Шміта на Марсе і Месяцы. Малая планета Шміт.
Чэрскі Іван Дзяменцевіч (1845—1892)	Хрыбет Чэрскага ў Якуціі, гара Чэрскага пад Іркуцкам, Чэрскі — горад у Ніжнекалымскім раёне (Расійская Федэрацыя), краж Чэрскага ў Забайкаллі, даліна Чэрскага ў Саянах.

Беларускія даследчыкі і падарожнікі

Аўгусціновіч Тамаш Мацвеевіч (1809, маёнтка Крывічы на Мядзельшчыне — 1891), геабатанік. Даследаваў расліны Украіны, Сібіры і Сахаліна, вывучаў побыт жыхароў Сахаліна. Пахаваны ў Свянцях (цяпер у Рэспубліцы Летува).

Багдановіч Карл (29.11.1864, маёнтка Люцын Віцебскай губ. — 05.06.1947 Варшава), падарожнік, геолаг і географ. Даследваў Закаспійскі край, хрыбет Капетдаг, Персію (1886—1887 гг.). У 1895—1901 гг. узначальваў вельмі складаную экспедыцыю па ўзбярэжжы Ахоцкага мора і Камчаткі з мэтай геалагічнага даследавання і пошукаў радовішчаў золата.

Булатовіч Аляксандр Ксавер’евіч (08.10.1870, г. Арол — 06.12.1919, г. Харкаў), падарожнік, даследчык Усходняй Афрыкі, дыпламат, тапограф.

Бялыніцкі-Біруля Аляксей Андрэевіч (24.10.1864, в. Бабкоў Аршанскага пав. — 18.06.1937, Ленінград), заолаг і географ. Удзельнічаў у Палярнай экспедыцыі на караблі “Зара” ў 1900—1901 гг. Вывучаў жывёльны свет Сярэдняй Азіі ў 1928 г.

Валасовіч Канстанцін Адамавіч (21.05.1869, в. Старчыцы Слуцкага пав. — 25.09.1919, ст. Бяспалаўка каля Харкава), рэвалюцыянер, вядомы падарожнік, географ і геолаг. У 1908—1909 гг. удзельнічаў у дзвюх геолога-геаграфічных экспедыцыях на поўнач Якуціі, збярог

для навукі шкілет вядомага Ляхаўскага маманта, склаў геалагічна-геаграфічную карту Нова-сібірскіх астравоў.

Вількіцкі Андрэй Іпалітавіч (01.07.1858, Менская губ. — 26.02.1913, Санкт-Пецярбург), гідрограф-геадэзіст, генерал-лейтэнант, скончыў Марскую акадэмію. Узначальваў экспедыцыю на Новую Зямлю (1887 г.), кіраваў навуковымі даследаваннямі ў Енісейскім заліве і Обскай губе.

Вількіцкі Барыс Андрэевіч (03.04.1885, Пулкава, Санкт-Пецярбург — 06.03.1961, Бельгія), гідрограф-геадэзіст, сын Андрэя Вількіцкага. Скончыў Марскую акадэмію. Узначальваў гідрографічную экспедыцыю ў Паўночны Ледавіты акіян. У 1914—1915 гг. ажыццявіў першае скразное плаванне Паўночным марскім шляхам з Уладзівастока ў Архангельск.

Віткевіч Ян Праспер (Іван Віктаравіч, 06.07.1808, м. Пашаўша, цяпер у Літве — 20.05.1839, Пецярбург). Атрымаў афіцэрскі чын. У 1823 г. стварыў таварыства “Чорныя браты”, падтрымліваў філаматы. Сасланы салдатам на Арэнбургскую лінію. У 1835—1836 гг. падарожнічаў у Бухару і Персію. У 1837—1838 гг. узначальваў расійскую дыпламатычную місію ў Афганістан.

(Працяг на ст. 6 - 7.)

Беларусы даследуюць Зямлю

Хроніка падарожжаў і даследаванняў Зямлі ўрадженцамі Беларусі

Гады	Даследчык, падарожнік	Што рабіў
1167	Ефрасіння Полацкая (каля 1101—1167)	Ігумення здзейсніла падарожжа ў Святую зямлю (Іерусалім)
1582—1584	Радзівіл Мікалай Крыштаф Сіротка (1549—1616)	Першы з Беларусі падарожнічаў па Егіпце, напісаў кнігу-дзёнік "Падарожжа да святых мест і ў Егіпет" (1601)
1601	Масальскі-Рубец	Ваявода заснаваў горад і порт Мангазея на р. Таз у басейне рэк Енісей і Лена
1607	Бойкач Багдан	Быў рускім паслом да калмыкаў
1616	Пятроў Таміла	Ездзіў паслом з Табольска ў "калмыцкую зямлю"
1619	Куча Ян	Па даручэнні табольскага ваяводы пабываў у Цэнтральнай Азіі
1625	Аршынінскі Багдан, Пятроў Таміла	Ездзілі ад рускага ваяводы да калмыкаў як паслы для перамоў
1646—1647	Аршынінскі Багдан	Ездзіў у даліну Ілі да Джунгарскага правіцеля, з якім вёў гандлёвыя перамовы
1662—1667	Каменскі Адам (?—пасля 1672)	Апісаў прыроду Сібіры і побыт туземцаў Якуціі
1709—1722	Сяніцкі Людвіг Паўлавіч (1677—1757)	Апісаў побыт народаў Сібіры (якутаў, хантаў, чукчаў, эвенкаў, юкагіраў), занатаваў звесткі пра Японію, заклаў асновы сучаснай якуталогіі
1711—1713	Казырэўскі Іван Пятровіч (1680—1734)	Першым даследаваў Курыльскія астравы і паўднёвую частку Камчаткі, склаў першы чарцёж Камчаткі і Курылаў
1719—1722	Еўраінаў Іван (?—1724)	Геадэзіст і падарожнік, упершыню ў Расіі склаў карту Курыльскіх астравоў і чарцёж Сібіры
1727—1747	Паўлюцкі (Паўлоцкі) Зміцер Іванавіч (?—1747)	Кіраўнік экспедыцыі праз Якуцк, Ніжне-Калымск на Чукотку, Камчатку, Курыльскія астравы. Адкрыў Аляску. Першым даследаваў Чукотку
1727—1729	Казырэўскі Іван Пятровіч (1680—1734)	Першым ажыццявіў падарожжа па рацэ Лене да Паўночнага Ледавітага акіяна
1734—1736	Пранчышчаў Васіль Васільевіч (1702—1736)	Капітан дубель-шлюпа "Якутск", праплыў на поўнач Паўночнага Ледавітага акіяна да 78° п.ш. Да 1878 г. ніхто вышэй гэтай шыраты не плаваў
1739—1760	Русецкая Саламея Рэгіна (1718—пасля 1760)	Лекарка. Падарожнічала па Босніі, Расіі, Турцыі, Аўстрыі, Прусіі, Украіне, Балгарыі, лячыла людзей. Напісала дзёнік пра свае прыгоды
1790—1791	Карніцкі Ксаверы (1750—1801)	Першы беларус, які зрабіў падарожжа ў Аўстралію. З Аўстраліі праз Індыйскі акіян вакол Афрыкі прыплыў у Еўропу (порт Марсель у Францыі)
1795—1796	Копач Юзаф (1762—1827)	Вывучаў Камчатку. Аўтар "Дзёніка падарожніка Юзафа Копача праз усю Азію"
1797—1807	Нямцэвіч Юльян Урсын (1758—1841)	Аўтар кнігі "Падарожжа па Амерыцы 1797—1807", выданай у 1959 г.
1798—1801	Цяцёрскі Фаўстын Іванавіч (1760—1833)	Вывучаў прыроду Даурыі, народы Забайкалля. Напісаў "Успаміны" (Львоў, 1865, на польскай мове), "Дзёнік візітатара" (1904)
1802—1804	Сапега Аляксандр Антоні (1773—1812)	Падарожнічаў уздоўж Адрыятычнага мора
1819—1821	Сянкеўскі Восіп Іванавіч (1802—1855)	Усходназнавец, падарожнічаў па Блізкамў Усходу
1828—1833	Урончанка Міхаіл Паўлавіч (1802—1855)	Праводзіў тапаграфічныя работы ў Малдавіі, Валахіі, Балгарыі, а ў 1834—1836 гг. — у Турцыі.
1837—1840	Кавалеўскі Язэп (Юзаф, Восіп) Міхайлавіч (1801—1878)	Даследаваў Малую Азію
1831	Казарскі Аляксандр Іванавіч (1798—1833)	Даследаваў Бурацію, Манголію і Кітай. Вывучаў мангольскую мову, склаў "Мангольско-руско-французскі словар" (1844—1849)
1831—1834	Зан Тамаш Карлавіч (1796—1855)	Адшукаў найкарацейшы водны шлях з Колы (Мурманск) у Пецярбург па рэках і азёрах з Белага мора ў Ладажскае возера
1832—1835	Мухлінскі Антон Восіпавіч (1808—1877)	Даследаваў побыт прыўральскіх народаў: башкіраў, казахаў
1834	Сузін Адам (1800—1880)	Філолаг, падарожнічаў па Блізкім Усходзе, прафесар арабскай філалогіі
1835—1836	Тарнаў Фёдар Фёдаравіч	Вывучаў і апісваў побыт казахаў
1835—1836	Віткевіч Ян Віктаравіч (1808—1839)	Вывучаў прыроду і быт народаў Каўказа
1837—1838	Рыла Максіміян Станіслаў (1802—1848)	Узначальваў навуковую экспедыцыю ў Бухару. На чале дыпламатычнай рускай місіі наведваў Персію і Афганістан
1836—1837.	Гальнскі Аляксандр Вікенцэвіч (1816—1893)	Філосаф, даследаваў руіны старажытнага Вавілона
1839—1841	Фялінская Ева Зыгмунтаўна (1793—1859)	Лекар, падарожнічаў па Блізкім Усходзе. Напісаў кнігу пра Егіпет
1846	Янушкевіч Адольф Міхал (1803—1857)	Письменніца. Апісала сваё вымушанае падарожжа (ссылка) у Сібір. Расказала аб прыродзе і насельніцтве Сібіры
1846—1849	Рафаловіч Арцём Аляксеевіч (1816—1851)	Падарожжа з Омска праз Сяміпалацінск да возера Балхаш і ў Омск
1847—1849	Цанкоўскі Леў Сямёнавіч (1822—1887)	Лекар. Вывучаў побыт егіпцянаў. Напісаў кнігу аб падарожжы ў Егіпет
1850—1860	Дамейка Ігнат Іпалітавіч (1802—1889)	Батанік, мікрабіёлаг, вывучаў флору і фаўну паўднёва-ўсходняй Афрыкі
1850-я гг.	Ходзька Іосіф Іванавіч (1800—1881)	Геолаг, даследаваў недры Чылі, горы Анды, Кардыльеры, пустыню Атакама
1860—1865	Орда Напалеон (1807—1883)	Генерал-лейтэнант, даследаваў гару Арарат. Склаў першую карту Каўказскіх гор
1858—1865	Гашкевіч Іосіф (Язэп) Анто-навіч (1814—1872)	Зрабіў многа замалёвак архітэктурных помнікаў Беларусі, Літвы, Украіны і Польшчы
1865—1868, 1869	Ельскі Канстанцін Міхайлавіч (1837—1896)	Склаў японска-рускі слоўнік. Даследаваў культуру, флору і фаўну Японіі і Кітая
1865—1876, 1878—1882	Дыбоўскі Бенядзікт Іванавіч (1833—1930)	Даследаваў фаўну Перу
1871—1872,	Аўгусціновіч Тамаш Мацвевіч (1809—1891)	Даследаваў прыроду возера Байкал. Вывучаў прыроду Забайкалля, Прымур'я, Прымор'я, Камчаткі і Камандорскіх астравоў
1874—1876, 1879—1880	Пржавальскі Мікалай Міхайлавіч (1839—1888)	Вывучаў расліны ў Сібіры, на Сахаліне і Чукотцы.
1877—1880,	Гальнскі Аляксандр Вікенцэвіч (1816—1893)	Апісваў побыт якутаў. Вывучаў расліны, насаякомых і паўзучую вострава Сахалін
1891	Чэрскі Іван Дзяменцэвіч (Ян Дамінікавіч) (1845—1892)	Правёў экспедыцыю па Усурыйскім краі. Даследаваў Цэнтральную Азію, горы Тывет
1887	Геалаг, географ, даследаваў Прыбайкалле. Склаў першую геалагічную карту ўзбярэжжа возера Байкал.	
1891 — 1901	Вількіцкі Андрэй Іпалітавіч (1858—1913)	Узначаліў Калымскую экспедыцыю
1896—1900	Багдановіч Карл (1864—1947)	Генерал-лейтэнант, гідрограф-геадэзіст, узначальваў расійскую экспедыцыю на Новую Зямлю
1892—1904	Булатовіч Аляксандр Ксавер'евіч (1870—1919)	Геалаг, кіраваў геалагічнай экспедыцыяй па ўзбярэжжы Ахоцкага мора і Камчаткі
1892—1904	Судзілоўскі Мікалай Канстанцінавіч (1850—1930)	Вывучаў прыроду і побыт жыхароў Эфіопіі
1903	Пякарскі Эдуард Карлавіч (1858—1934)	Вывучаў Гавайскія астравы. Падарожнічаў па Швейцарыі, Румыніі, Англіі, ЗША, Кітаі і Японіі
1907—1909	Казлоў Пётр Кузьміч (1863—1935)	Удзельнічаў у Аяна-Нельсканскай экспедыцыі. Даследаваў мову і побыт якутаў і эвенкаў
1912, 1913, 1929—1937	Каржанеўскі Мікалай Леапольдавіч (1879—1958)	Географ, даследаваў Манголію
1913	Вількіцкі Барыс Андрэевіч (1885—1961)	Вывучаў Псарскі хрыбет, Памір, Цянь-Шань
1914—1915	Гідраграф-геадэзіст, кіраваў гідраграфічнай экспедыцыяй на суднах "Таймыр" і "Вайгач" у Паўночны Ледавіты акіян. Адкрыў востраў Паўночная Зямля, астравы Малы Таймыр і Старакадамскага. Узначальваў першае скразное плаванне Паўночным марскім шляхам з Уладзівастока ў Архангельск	
1916, 1917	Дабрынін Барыс Фёдаравіч (1885—1951)	Географ, падарожнік, вывучаў Крым, Каўказ, Урал. Падарожнічаў па Мексіцы
1928	Бялыніцкі-Біруля Аляксей Андрэевіч (1854—1937)	Заолаг, географ, даследаваў жывёльны свет Сярэдняй Азіі
1929, 1930	Шміт Ота Юльевіч (1891—1956)	Экспедыцыя на Зямлю Франца Іосіфа. На ледаколе "Сібіракоў" упершыню за адну навігацыю праплыў па Паўночным марскім шляху з Архангельска ў Ціхі акіян
1932	Леванеўскі Сігізмунд Аляксандравіч (1902—1937)	Палярны лётчык, загінуў пры пералёце Масква — Паўночны полюс — Нью-Ёрк
1937	Мазурук Ілья Паўлавіч (1906—1989)	Палярны лётчык, камандзір экіпажа самалёта, які даставіў Папанінскую навуковую станцыю — экспедыцыю на Паўночны полюс. Узначаліў атрад першай марской саветскай экспедыцыі ў Антарктыду
1937, 1956	Казлоўскі Яўген Аляксандравіч (нар. 1929)	Акадэмік Расійскай акадэміі прыродазнаўчых навук. Першаадкрывальнік Камсамольскага волаваруднага раёна (Хабарэўскі край)
1960-я	Церашкова Валянціна Уладзіміраўна (н. 1937), яе бацькі з Беларусі	Першая ў свеце жанчына-касманаўт, якая пабывала ў космасе на касмічным караблі "Усход-6"
16-19 чэрвеня 1963	Сянкевіч Юры Аляксандравіч (1937--2003)	Плаваў на папірусных лодках "Ра-1" і "Ра-2" ад Афрыкі да астравоў Цэнтральнай Амерыкі праз Атлантычны акіян
1969, 1970	Клімук Пётр Ільіч (н. 1942)	Палёт у космас у якасці камандзіра карабля "Саюз-13"
18-26 снежня 1973	Кавалёнак Уладзімір Васільевіч (н. 1942)	Палёт у космас у якасці камандзіра карабля "Саюз-18"
24 траўня-26 ліпеня 1975		Палёт у космас у якасці камандзіра карабля "Саюз-25"
9-11 лістапада 1977		Камандзір навукова даследчага комплексу "Саюз-29" - "Салют-6" - "Саюз-31"
15 чэрвеня - 2 лістапада 1978		Камандзір навукова даследчага комплексу "Саюз-Т-4" - "Салют-6" - "Саюз"
12 сакавіка - 26 траўня 1981		У Цянь-Шані адкрыла вяршыню і назвала яе "Беларусь"
1978	Экспедыцыя беларускіх альпіністаў	Палярнік, вёў даследаванне на станцыі "Ленінградская" ў Антарктыдзе
1988	Гайдашоў Аляксей Аляксандравіч (нар. 1959 г.)	Пяць беларусаў 7 студзеня 2000 г. дасягнулі Паўднёвага полюса ў Антарктыдзе
25 снежня 1999 г. — 10 студзеня 2000 г.	Беларуска-расійская экспедыцыя "Насустрач XXI стагоддзю" (9 чалавек) на чале з Драбо Уладзімірам Нікандравічам (нар. 1953 г.)	Экспедыцыя па Арктычным узбярэжжы Расіі: ад пасёлка Лабытнанга на р. Об да пасёлка Уэллен (да Берынгава праліва) — 180° усходняй даўгаты
21 лютага — 23 красавіка 2001 г.	Экспедыцыя "Палярнае кальцо" (8 чалавек) на чале з Драбо Уладзімірам Нікандравічам	Удзельнічалі ў Першай беларускай экспедыцыі ў Антарктыду
3 лістапада 2006—3 красавіка 2007	Гайдашоў Аляксей Аляксандравіч (нар. 1959 г.) і Турышаў Леанід (нар. 1955 г.)	Басаноў прайшоў з відэакамерай па дарогах і сцежках 80 краін на 5 кантынентах. Напісаў кнігу "Босіком за трыдев'ят земель"
1996—2007	Несін Уладзімір Пятровіч (нар. 1950 г.)	Упершыню ўзышлі на гімалайскую гару Нанга-Парбат (8126 м) у Пакістане без кіслароднага абсталявання
19 ліпеня 2007	Экспедыцыя 8 чалавек. Узначальваў Аляксандр Гадлеўскі. Альпіністы: Уладзіслаў Качан, Анатоль Лутаў, Міхаіл Мельнікаў, Сяргей Стацэвіч	
22 жніўня 2007	Альпіністы Мікалай Бандалет, Мікалай Галоўчанка (усяго ў гэтай экспедыцыі было 10 чал.)	Узняліся ў гарах Цянь-Шань на вяршыню (5046 м), на якой ніхто не бываў, і назвалі яе пік Мінск. Знаходзіцца на захадзе хрыбта Кок-Шаал-Таа ў Кыргызстане на мяжы з Кітаем
5 лістапада 2007 — красавік 2008	Экспедыцыя на чале з Гайдашовым Аляксеем Аляксандравічам (нар. 1959г.)	Рыхтуецца да эксплуатацыі першая беларуская станцыя ў Антарктыдзе "Гара Вячэрняя"